

ONOMASTICA URALICA 7.
Szerkesztők: HOFFMANN ISTVÁN – TÓTH VALÉRIA
Debrecen–Helsinki, 2008. 168 lap

Az *Onomastica Uralica* című folyóirat 7., 2008-ban megjelent kötetének központi témája a névrendszer és a történelem kapcsolódási pontjainak feltárása.

Tanulmányok. – A folyóiratot négy orosz nyelvű tanulmány indítja. A. KUKLIN a névtani anyag értelmezésének módszereit mutatja be, kiemelve a komparatív és kontrasztív nyelvészet adta lehetőségeket, a rokon és/vagy egymással szomszédos népek anyagi és szellemi kultúráját feldolgozó történeti, kulturális és néprajzi kutatásokat, a paleoantropológiát és a régészetet, majd oroszországi helynévi példák etimológiájának feltárásával igazolja ezek együttes alkalmazásának szükségességét és eredményességét (5–21). D. V. KUZMIN egy, a 9–13. századi orosz krónikákban *jam*-nak nevezett, valószínűleg a finn *Häme* törzssel azonosítható népcsoporttal kapcsolatos kérdések kutatástörténetét tekinti át, majd e törzs nyomait kutatja történeti és mai hely- és családnevekben, igyekezve feltérképezni szállásterületét Karéliában (23–36). Eredményeit egy, a *jam*-nak megfelelő elemet tartalmazó hely- és családnevek elhelyezkedése alapján készített térképen szemlélteti. A. G. MUSZANOV a Káma mellékfolyójának, a Jazvának a középső folyásánál található vízneveket vizsgálja (37–50). A történeti adatok és a nevek etimológiájának áttekintése után megállapítja, hogy a tárgyalt víznévrendszer etimológiailag igen heterogén; diakrón és gyakran egyben területi szempontból 6 réteget különíthetjük el: 1. a legősibb nevek finn-permi eredetűek, 2. a Vjatka és a Káma közöttiek többnyire nyugat-szibériai nyelvekből származnak, 3. az északkeletiek az obi-ugorra vezethetők vissza, 4. délen erős volgai török hatás mutatható ki, 5. időben utolsó előtti a mindössze 20%-ot kitevő permi (öskömi) réteg, 6. a legújabb vízneveknek pedig orosz etimonjuk van. MATICSÁK SÁNDOR röviden vázolja a település- és víznevek közötti összefüggések irányait és típusait, majd a mordvinok lakta területek víznévi eredetű településneveit elemezve megállapítja, hogy e névrendszer sokban hasonlít a magyarhoz: a nevek többsége metonimiával keletkezett, jóval kevesebb a morfológiai szerkezet változásával (egyik, másik vagy mindkét név képzővel való ellátásával), még kevesebb pedig ellipszissel vagy kiegészüléssel jött létre (51–6).

Az orosz nyelvű tanulmányokat két angol nyelvű követi. GYÖRFFY ERZSÉBET az Árpád-kori Magyarország folyóneveiről írott dolgozatában (57–73) röviden áttekinti a magyar helynévkutatásnak a víznevek vizsgálatában ez ideig alkalmazott elemzési szempontjait; utal a történeti víznevek tanulmányozásának nyelvtörténeti, dialektológiai és onomasztikai jelentőségére; valamint bemutatja 1253, általa gyűjtött korai magyar víznév névszerkezeti és keletkezéstörténeti szempontú, a legjellemzőbb korai ómagyar víznév típus felderítését célzó elemzésének eredményeit. HOFFMANN ISTVÁN a 2007-ben megrendezett VI. Magyar Névtudományi Konferencia egyik plenáris előadásaként elkészített, a tulajdonnevek történeti forrásként való felhasználásának lehetőségeit taglaló dolgozatában (75–85) számba veszi a névtan és a történelemtudomány érintkezési pontjait; az onomasztika interdiszciplináris jellegét hangsúlyozva a társtudományokkal való, korábban jelentősebb mértékben meglévő együttműködést szorgalmazza; kijelöl jó néhány elvégzendő feladatot a további kutatás számára (pl. filológiai pontos forráskiadványok,

nyelvészeti szempontokat figyelembe vevő névszótárak készítése; a 11. századi oklevelek, illetve egyes helynévtípusok monografikus feldolgoása); valamint javaslatot tesz módszertani újítások bevezetésére (a névrekonstruktó alapjainak ismertetésével, illetve a névszociológiai szempont fontosságának hangsúlyozásával).

Krónika. – FARKAS TAMÁS a magyarországi hivatalos családnév-változtatások kutatásáról nyújt átfogó képet (87–102). Beszámol a téma vizsgálatára specializálódott kutatócsoport 2004-es megalakulásáról és fő célkitűzéséről: a kutatási terület interdiszciplináris jellegű, a nyelv-, jog- és történettudományt, valamint a szociológiát bevonó vizsgálatáról. A módszerek bemutatása után összefoglalja az eddigi eredményeket: az 1867–1896 közötti családnév-változtatások adatbázisának kiépítését, melynek alapján a kutatócsoport tagjai több tanulmányt is készítettek, és egy konferenciát is szerveztek; a családnév-változtatások és a mesterséges elemekkel is bíró jelenlegi magyar családnévállomány vizsgálati modelljének kidolgozását; valamint az egységes terminológia megteremtésére tett javaslatokat. A tervek között szerepel az összes magyarországi hivatalos családnév-változtatási dokumentum adatainak digitális feldolgozása, valamint az adatok több szempontú elemzése a kutatók és a közigazgatási szervek munkájának segítésére. HOFFMANN ISTVÁN a közelmúltban elhunyt Fehértói Katalinról (1925–2006) emlékezik meg (102–6), és kitér annak a fiatal névkutatókat elismerő díjnak az ismertetésére is, melyet Fehértói Katalin a férje, a szintén debreceni származású Kiss Lajos emlékére alapított 2005-ben. A szerző közreadja az okiratot, amelyben Fehértói Katalin a Kiss Lajos-díj odaítélésének feltételeiről és körülményeiről nyilatkozik (106–9); valamint képet ad az első díjazott, Tóth Valéria 1996–2006 közötti szakmai tevékenységéről (108–9).

Szemle. – A rovatban BÖLCSKEI ANDREA RÁCZ ANITA két, anyagában összefüggő, a régi Bihar vármegye településnév-állományát vizsgáló könyvét mutatja be (111–7); BÍRÓ FERENC a 2006-ban megrendezett VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus „Névtörténet – magyarságtörténet” című szimpóziumán elhangzott 18 előadás írott változatát tartalmazó kötetet ismerteti (117–24); HEGEDŰS ATTILA a Helynévtörténeti Tanulmányok című sorozat első két kötetének 21 cikkét értékeli (124–34); GYÖRFFY ERZSÉBET pedig Várnai Judit Szilvia formális logikai érvelésen alapuló névelméleti munkáját tárgyalja (135–9).

Az uráli nyelvek névtudományi bibliográfiája. – A folyóirat hetedik darabját az obi-ugor (hanti és manysi) nyelvek névtudományi irodalmának a korábbi kötetek (OU. 1a, 1b és 5) szakirodalmi listáinak felosztását követő, TATYJANA DMITRIJEVA által elkészített válogatott bibliográfiája zárja (141–66).

BÖLCSKEI ANDREA – SLÍZ MARIANN

NAMENKUNDLICHE INFORMATIONEN 93–94. (2008)

Szerkesztők: ERNST EICHLER – KARLHEINZ HENGST – DIETLIND KRÜGER
Leipziger Universitätsverlag, Leipzig, 2008. 457 lap

A folyóirat újabb kötete, a 2008. évi 93–94. szám a megszokott szerkesztésben jelent meg.

Tanulmányok. – DIETER KREMER (11–32) tanulmányában szemléletes példákkal illusztrálja, milyen módszereket lehet alkalmazni a szavak és nevek eredetének feltárásában.